

حضرت محمد (ص) فرمودند:

طَلَبُ الْعِلْمِ فَرِيضَةٌ عَلَى كُلِّ مُسْلِمٍ أَلَا إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ بُغَاةَ الْعِلْمِ.

طلب دانش بر هر مسلمانی واجب است. خداوند جویدگان دانش را دوست دارد.

اصول انکافی (ط - الاسلامیه) ج ۱، ص ۳۰

اصول کافی (ط - دار الحديث) ج ۱، ص ۷۲

سرشناسه: میرزازاده، عظیم، ۱۳۳۸ -
عنوان و نام پدیدآور: راهنمای عملی ارزشیابی برنامه / عظیم میرزازاده، رقیه گندم کار.
مشخصات نشر: تهران: تیمورزاده: طبیب، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری: ۵۶ ص: جدول.
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۳۸-۰۰۸۳-۸
وضعیت فهرست نویسی: فیبا
یادداشت: کتابنامه
موضوع: آموزش پزشکی - ارزشیابی
شناسه افزوده: گندم کار، رقیه، ۱۳۵۳ -
رده بندی کنگره: ۱۳۹۲: ۶۹۳/۴ R۷۳۷
رده بندی دیویی: ۶۱۰/۷
شماره کتابشناسی ملی: ۳۲۱-۱۳۴

نام کتاب: راهنمای عملی ارزشیابی برنامه
نویسندگان: دکتر عظیم میرزازاده، دکتر رقیه گندم کار
صفحه‌آرا: هدی علیزاده
طراح جلد: الهام اسدی
مدیر تولید فرهنگی: نجمه حسین زاده
مدیر تولید فنی و چاپی: محمد خلجی
ناشر: انتشارات تیمورزاده- نشر طبیب
نوبت چاپ: اول - پاییز ۱۳۹۲
شمارگان: ۲۰۰۰ نسخه
لیتوگرافی: ندای دانش
چاپ و صحافی: کوثر
شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۳۳۸-۰۰۸۳-۸
بهها: ۳۷۵۰ تومان

کتابفروشی ۱۶ آذر:

بولوار کشاورز - ابتدای خیابان ۱۶ آذر (۵۰ متر پایین تر از بولوار)
شماره ۶۸ - کدپستی: ۱۴۱۷۹ - تلفن: ۸۳ ۳ ۸۳ - ۰۲۱
دورنگار: ۸۸ ۹۷ ۱۱ ۱۲

دفتر مرکزی:

خیابان کریمخان زند - نیش میرزای شیرازی - شماره ۱۱۱
طبقه سوم شرقی - کدپستی: ۱۵۹۷۹ - تلفن: ۹۰۹۰۰ ۸۸۸۰۱۰ (خط)
دورنگار: ۸۸ ۸۰ ۹۸ ۹۸

 تیمورزاده
www.teimourzadeh.com

این کتاب مشمول قانون حمایت از مؤلفان، مصنفان و هنرمندان مصوب ۱۳۶۸/۱/۱۱ و قانون ترجمه و تکثیر کتاب به نشریات
و آثار موتی مصوب ۱۳۵۰/۱/۱۶ است. بازنویسی، خلاصه برداری یا به هر طریقی از متن، شکل ها و جدول های کتاب و قسطن آن در قالب
کتاب های ترجمه، تکلیف، خلاصه از مین یا نرم افزار بدون اجازه کتبی از ناشر غیر قانونی است و موجب پیگرد قانونی می شود.

پیشگفتار

بیش از ۱۰ سال گذشته اشتغالاتی که در دبیرخانه شورای آموزش پزشکی و تخصصی وزارت بهداشت، درمان و آموزش پزشکی و پس از آن دفتر توسعه آموزش دانشکده پزشکی دانشگاه علوم پزشکی تهران داشته‌ام فرصت مناسبی را برای اینجانب فراهم کرده است تا بتوانم در سطوح مختلف در پروژه‌های مختلف ارزشیابی برنامه مشارکت داشته باشم. در عین حال فرصت تدریس درس ارزشیابی برنامه در دوره‌های متعدد کارشناسی ارشد و دکترای آموزش پزشکی و نیز برگزاری کارگاه‌های ارزشیابی برنامه برای اعضای محترم هیأت علمی این زمینه را برایم فراهم کرده است تا با کسانی که به نوعی درگیر موضوع ارزشیابی برنامه بوده و از نگاه‌های مختلف به آن نگاه می‌کرده‌اند مصاحبت داشته و نیازهای آنها را در زمینه ارزشیابی برنامه بشناختم.

این تجارب ارزشمند این نکته را به خوبی برایم مشخص ساخت که با وجود تلاش‌های فراوانی که در سال‌های اخیر در زمینه ارزشیابی در کشور صورت گرفته است در عین حال در این زمینه راهنمای عملی که در ضمن رعایت اختصار و سادگی، منطبق با اصول علمی ارزشیابی برنامه بوده و تمامی کسانی که در این زمینه فعالیت می‌کنند فارغ از این که در چارچوب ارزشیابی درونی فعالیت می‌کنند یا بیرونی، بر اساس استانداردها ارزشیابی خود را سامان می‌دهند یا اهدافی که خود تدوین می‌کنند، قصد یک ارزشیابی جامع را دارند یا این که می‌خواهند صرفاً بخشی از یک برنامه را مورد ارزشیابی قرار دهند، بتوانند آن را مورد استفاده قرار دهند، وجود ندارد.

هدف از تدوین این راهنمای عملی پاسخگویی به این نیاز است. امیدوارم که استفاده‌کنندگان این راهنما بتوانند بهره‌برداری مناسبی از آن داشته باشند و در عین حال با ارسال نظرات و دیدگاه‌های خود نویسندگان این کتاب را در تکمیل آن یاری نمایند.

دکتر عظیم میرزازاده

دانشیار گروه بیماری‌های داخلی

عضو هیأت علمی وابسته گروه آموزش پزشکی

دانشگاه علوم پزشکی تهران

mirzazad@tums.ac.ir

فهرست مطالب

صفحه	فهرست مطالب
۱-۱۶	فصل ۱: مفاهیم پایه در ارزشیابی برنامه
۱	مفاهیم و تعاریف ارزشیابی برنامه
۸	کاربردهای ارزشیابی
۹	انواع ارزشیابی
۱۳	محدودیت‌های ارزشیابی
۱۴	مفاهیم بحث‌برانگیز در ارزشیابی برنامه
۱۶	تمرینات فصل اول
۱۷-۲۰	فصل ۲: مروری بر تاریخچه ارزشیابی
۱۷	مروری بر سیر تاریخی ارزشیابی
۲۰	تمرینات فصل دوم
۲۱-۲۸	فصل ۳: رویکردهای متفاوت به ارزشیابی
۲۲	رویکرد مبتنی بر اهداف
۲۲	رویکرد مبتنی بر مدیریت
۲۲	رویکرد مبتنی بر مصرف‌کننده
۲۲	رویکرد مبتنی بر خبرگان
۲۲	رویکرد مبتنی بر اختلاف‌نظرات
۲۳	رویکرد مبتنی بر مشارکت‌کنندگان
۲۳	رویکردهای مبتنی بر قضاوت جامع در مورد کیفیت یک برنامه یا محصول
۲۳	رویکردهای مبتنی بر ویژگی‌های برنامه
۲۴	رویکردهای مبتنی بر تصمیمات گرفته شده در مورد برنامه
۲۴	رویکردهای مبتنی بر مشارکت ذی‌نفعان
۲۷	تمرینات فصل سوم

۲۹-۳۲	فصل ۴: منشأ رویکردهای متفاوت ارزشیابی
۲۹	داستان فیل و کوران
۳۰	تفاوت‌های فلسفی
۳۱	ترجیحات متدولوژیک
۳۲	تجربیات گذشته ارزشیابی‌کننده
۳۲	پاسخ به نیازهای متفاوت
۳۲	ملاحظات عملی
۳۲	تمرینات فصل
۳۳-۳۶	فصل ۵: پیش‌نیازهای ارزشیابی برنامه
۳۳	چه چیزی را می‌خواهیم ارزشیابی کنیم
۳۴	با چه کاربردی
۳۴	با چه الزامی
۳۴	با رعایت چه اصولی
۳۵	از ارزشیابی‌کننده بیرونی استفاده کنیم یا درونی
۳۵	با چه امکاناتی
۳۶	تمرینات فصل پنجم
۳۷-۴۸	فصل ۶: مراحل تدوین طرح ارزشیابی
۳۷	گام اول: تعیین سؤالات و استانداردها
۴۰	گام دوم: گردآوری، تحلیل و تفسیر اطلاعات
۴۴	گام سوم: تدوین گزارش و اقدام
۴۶	مشکلات رایج در ارزشیابی برنامه
۴۸	تمرینات فصل ششم
۴۹	منابع

فهرست جدول‌ها و شکل‌ها

صفحه	فهرست جداول
۵	جدول ۱-۱. جنبه‌های مختلف کیفیت و ذی‌نفعان.....
۱۰	جدول ۱-۲. تفاوت ارزشیابی سازنده و پایانی در محورهای مختلف.....
۲۰	جدول ۲-۱. سیر تحولات تاریخی در ارزشیابی برنامه.....
۲۶	جدول ۳-۱. مقایسه رویکردهای مختلف به ارزشیابی برنامه.....
۴۴	جدول ۶-۱. ورک‌شیت ارزشیابی.....
۴۶	جدول ۶-۲. تحلیل مخاطب گزارش ارزشیابی.....

صفحه	فهرست شکل‌ها و نمودارها
۷	شکل ۱-۱. فرایند تضمین کیفیت درونی.....
۸	شکل ۱-۲. ارتباط بین تضمین کیفیت درونی و بیرونی.....
۱۲	شکل ۱-۳. سطوح مختلف هرم کرک‌پاتریک.....
۱۰	نمودار ۱-۱. تأکید نسبی ارزشیابی سازنده و پایانی در طول برنامه.....